

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Vniuersa Theologia Scholastica, Speculatiua, Practica

Ad methodum S. Thomæ, quatuor Tomis comprehensa

Tanner, Adam

Ingolstadii, 1626

V. V. Theologia proprie sit sapientia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72856](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72856)

acquirendam aliam superiorem; adeoque ordinatur ad ipsam tanquam finem; alias Logica esset subalternata omnibus alijs scientijs, & omnes scientiæ subalternatæ forent visioni beatificæ, seu scientiæ beatæ: sed illa dicitur subalternata ratione finis, cuius finis est aliquo modo sub fine alterius, illique veluti medium deferuit: quod fit, quando opus vnius scientiæ refertur ad opus alterius scientiæ vel ad finem; vti opus frans factoriæ refertur ad equitationem; & equitatio ad militiam seu pugnam equestrem. Atqui Theologiæ nostræ finis, non est sub fine scientiæ Dei aut beatorum; sed potius est medium ad scientiam Dei & beatorum, vel ut ad finem vltimum; quandoquidem scientia Dei nullum profus habet finem; beatorum scientia autem est ipse vltimus noster finis cuius; qui non habet alium finem eiusdem generis. Nec verò etiam Theologia nostra vllum post se opus relinquit, quod veluti medium deferuiat operi scientiæ Dei aut beatorum: quandoquidem Theologica scientia per se & vniuersim non est operatiua seu practica; sed speculatiua, vt inferius dicitur.

Ratione verò principiorum tunc solum vna scientia alteri subalternatur, quando principia subalternatæ sunt conclusiones subalternantis; quod in proposito non accidit, vt dictum.

Ratione modi verò sciendi vna dicitur alteri subalternata, quando subalternata circa principia vel conclusiones dicit solummodo Quia, adeoque euentuam habet à posteriore solum, puta ab experientia & sensu, siue inductione; altera verò propter quid, vt recte Aureolus loc. cit. Id verò in proposito non accidit: Quia Theologia nostra nullam planè habet euentuam principiorum aut conclusionum; nec vllam veram demonstrationem (ex proprio munere, vt superius dictum dub. 2.) circa suas conclusiones, nec Quia, nec propter Quid: Ergo, &c.

Atque ob dictas etiam causas, docet Heruzus q. 6. prolog. Theologiam nulli etiam scientiæ humanæ subalternari: *Secundum quemcumque*, inquit, *modum subalternationis (ab ipso) positum: quia subiectum Theologia non se habet ad subiectum alicuius scientiæ humanæ vt pars in modo; nec etiam subiectum vel finis alicuius scientiæ humanæ, est causa finalis subiecti Theologiæ; nec etiam ea, quæ sola fide tenet Theologia, sunt euentuam in aliqua scientiæ humanæ: Ergo secundum nullum prædictorum modorum subalternatur alicui scientiæ humanæ.* Ita Heruzus.

D V B I V M V.

Utrum Theologia propriè sit sapientia.

S. Thom. 1. p. q. 1. a. 6.

Quæstio est de Theologia nostra, seu Viatorum, vt & de sapientia, quam inter quinque virtutes intellectuales retulit Aristoteles lib. 6. Eth. cap. 4. vt dictum supra dub. 3. Vbi notandum, tribus modis accipi posse Sapientiæ vocabulum; primò spiritualiter, & iuxta scripturæ phrasin; quæ sæpius nobis diuinam sapientiam commendat, eaque communiter dici solet sapida quædam Dei rerumque diuinarum scientia; nec vnum solum, sed plures habitus supernaturales virtutum, siue donorum Spiritus S. inuol-

uit, nimirum præter fidem, in primis donum Sapientiæ, (si non etiam donum intellectus, consilij, & scientiæ) de quibus scilicet 1. 1. v. 2. atque etiam charitatem, qua fit, vt ea quæ Dei sunt, & secundum Deum sapiamus. S. August. lib. 14. de Trin. c. 1. eam vocat *Dei cultum*, græcè *θεωλατεια*, quæ est, inquit, *in cognitione & dilectione eius, quod semper est, & incommutabiliter manet, quod Deus est* Et lib. 12. de Trin. c. 14. *Et quouscunque eius, nisi amor eius?* Vnde ipsum etiam donum sapientiæ Scot. in 3. d. 3. 5. dicit esse charitatem ipsam, licet includat fidem tanquam aliquid præuium. S. Thom. verò in 1. 2. q. 68. a. 4. & in 2. 2. q. 45. a. 2. rectius in intellectu collocat, et si charitati annexam, in eaque fundatam.

Secundo nomen Sapientiæ, vulgari & civili loquendi vsu, significat quemlibet habitum intellectualem exactè possessum, quo semper verum dicitur: quæ tamen sapientia solum dicitur in aliquo certo genere, iuxta Arist. lib. 6. Eth. c. 7. vbi ait: *Sapientiam in artibus attribuere illis consueuimus, qui absolutissimi in ipsis sunt.* Vnde *Phidiam sapientem Marmararum, Polydectum statuarum sapientem dicimus; nihil aliud hic sapientiæ nomine, quam artis ipsius virtutem significante.* Similia habet 1. Metaph. c. 2. & 1. Mag. Moral. c. 3. 5. Sed & ipsa scriptura hac phrasin vtitur Eccl. 38. v. 35. *Vnusquisque in arte sua sapiens est.* Et 1. Cor. 3. v. 10. *Vt sapiens Architectus fundamentum posuit.* Eodem pertinet, quod is, qui in genere totius humanæ vitæ prudens est, sapiens dicitur, *in quantum ordinat humanos actus ad debitum finem*, vt notauit S. Thom. hic q. 1. a. 6. ex illo Prou. 10. v. 23. *Sapientia est viro prudentia.*

Tertiò accipitur philosophicè sapientia, pro certo & præstantissimo quodam habitu scientiæ, à quo quis non tantum secundum quid, & in certo genere, sed simpliciter sapiens dicitur: de quo Arist. cit. c. 7. *Ceterum, inquit, esse alios quosdam omnino, non ex parte sapientes existimamus, &c.* Et inferius ait, hac notione exactissimam scientiarum sapientiam esse manifestum est: quo loco Metaphysicam intelligit. Eundem habitum Aristot. 6. Eth. c. 4. virtutibus intellectualibus adnumerat, vt dictum.

Iuxta primum igitur & secundum vocabuli Sapientiæ vltim non est quæstio; priori enim modo constat, Theologiam sapientiam non esse: licet Sapientiæ illius latè spectatæ ambitu fortassis etiam Theologia, vt & fides, contineatur: quomodo intelligendus Aureolus q. 1. prolog. a. 3. propof. 4. vbi dicit, & ex S. August. lib. 9. de Trin. c. 1. & lib. 14. de Trin. c. 1. & lib. 14. de Trin. c. 1. & tract. 1. super Ioan. vii etiam ex Richardo Victorino lib. 1. de Trin. in proœmio probat, Theologiam etiam esse illam sapientiam, de qua Sancti faciunt mentionem, ad quam conantur peruenire. Posteriori verò modo itidem certum est, Theologiam exactè possessam sapientiæ laudem suis possessoribus tribuere. Si enim artifex quilibet sapiens dicitur, qui in sua arte excellit, cur non & Theologus? Quæstio igitur solum est de sapientia, iuxta tertium nominis significatum, idque siue mentem Aristotelis, siue rem ipsam spectemus. Ad quam S. Thomas hic q. 1. a. 6. absolutè respondet, Theologiam vel maximè sapientiam esse. Eadem est cõmunis etiam aliorum Theologorum sententia: nisi quod Durand. q. 1. prolog. n. 54. & 55. negauit, propriè & formaliter esse sapientiam, ob defectum euentuam.

Asser.

3 Assertio I. Theologia simpliciter & absolute loquendo recte dicitur sapientia. Est S. Thomæ, & communis omnium Doctorum; vt notauit Vasquez hic q. 1. a. 6. nec ipso quidem Durando excepto; ita indefinitè loquendo: quando quidem ibidem diserte fatetur, ita vocari posse; atque ita etiam vocatam fuisse ab Augustino. Probatur primò ex phrasi scripturæ; in qua ita nonnunquam appellari videtur. Act. 6. v. 10. de S. Stephano ex scripturis fidem in Christum probante dicitur: *Non poterant resistere sapientie & spiritui, qui loquebatur in eo.* 1. Cor. 2. S. Paulus loquens de sua doctrina (quam non solum fidei, sed etiam Theologicam fuisse q. 1. dub. 1. & q. 2. dub. 1. ostensum) ait: *Sapientiam loquimur inter perfectos.* Et rursum Ephes. 1. v. 7. *Superabundauit in nobis (gratia Christi) in omni sapientia & prudentia.* Et Coloss. cap. 1. v. 9. *Impleamini agnitione voluntatis eius, in omni sapientia & intellectu spirituali.* Et cap. 3. v. 15. *Verbum Christi habitat in vobis abundanter, in omni sapientia & commonentes vosmetipsos, &c.* Et 1. Pet. 3. v. 15. *Sicut & charissimus frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit vobis.* Et quod hoc loco citat etiam S. Thomas, Deuter. 4. v. 6. *Hæc est vestra sapientia, & intellectus coram populis.*

Eodem modo sepe loquuntur SS. Patres. Et S. Augustinus lib. 12 de Trin. cap. 1. distinguit sapientiam à scientia, quod illa ad contemplationem, hæc ad actionem spectat; illa sit rerum diuinarum & æternarum, hæc humanarum & temporalium: Ergo hoc ipso agnoscit Augustinus, scientiam speculatiuam Dei, rerumque diuinarum, qualis est Theologia, sapientiam esse, vt notauit etiam S. Thomas hic quæst. 1. a. 6. Et rursum idem Augustinus lib. 14. de Trinit. cap. 1. ait: *Vnde ego quoque in libro superiore, utrarumque rerum cognitionem, id est, diuinarum atque humanarum, & sapientiam & scientiam dici posse, non tacui. Verum secundum hanc distinctionem, qua dixit Apostolus: Alij datur sermo sapientie, alij sermo scientie, ista definitio diuidenda est, vt rerum diuinarum scientia proprie sapientia nuncupetur, humanarum autem proprie scientia nomen obtineat.* Huc spectat, quod vt supra ex Aureolo notauimus, Theologia in illa etiam sapientia continetur, quam Sancti desiderarunt & expectauerunt.

Ratio est. Quia Theologia est multo excellentior scientiâ; eiq; etiam præcipua sapientiæ conditiones ab Aristotele assignatæ multo excellentius conueniunt, quam Metaphysicæ; vt sequenti assertionem dicetur: Ergo si Metaphysica propter excellentiam, qua alias scientias superat, recte dicitur sapientia, maiori iure talis dici debet Theologia. Accedit, quod omnis sapientia huius mundi, terrena scilicet & merè secularis, qualem Ethnici Philosophi habuerunt, stultitia est apud Deum, 1. Cor. 3. v. 19. ita vt proinde Metaphysica scientia præ hæc reuelata scientia nihili quodammodo sit facienda.

4 Assertio II. Tametsi quidem, si loquamur materialiter & in particulari, vel etiam adæquatè, & secundum omnes condiciones requisitas, de eo habitu, quem sapientiæ nomine vocandum censuit Aristoteles, Theologia proprie sapientia non sit: tamen si formalem & abstractam rationem sapientiæ, quam scientiæ vniuersim accepta superaddit, seu ex qua scientia quæpiam sapientiæ laudem iuxta eundem Aristotelem meretur, planè fatendum est, Theolo-

giam etiam ex mente ac doctrina Aristotelis, verè ac proprie sapientiam esse: & quidem excellentiori modo, quam Metaphysicam. Est ex mente S. Thomæ & aliorum Doctorum; cum quibus etiam hoc modo conciliari potest Durandus loc. cit. Probatur prior pars. Tum quia iuxta Aristotelem lib. 6 Eth. cap. 4. & 7. Sapientia est præstantissima scientiarum, quam proinde non minus, quam alias scientias, euidentem esse supponit: cum tamen Theologia nostra, de qua loquimur, euidentem non sit, nec proprie scientia, iuxta eundem Aristotelem; vt dictum dub. præcedenti. Tum quia iuxta Aristotelem, sapientia est ipsa Metaphysica scientia, vt videre est apud eundem ibidem, & lib. 1. Metaph. cap. 1. & 2. Theologia autem nostra etiam vtique est habitus à Metaphysica, & omnibus naturalibus scientijs hoc ipso distinctus, quod nititur reuelatione seu principijs reuelatis, non autem lumine naturali; vt naturales scientiæ; vt dictum supra q. 1. dub. 1. Denique Aristoteles de Theologia nostra nihil penitus cognouit; Ergo in enumeratione habituum, nullam eius rationem particulatim habuit: vtique naturales solum habitus recensere contentus, quos solos ipse nouerat.

5 Posterior pars eiusdem assertionis ita probatur & declaratur. Aristoteles enim sapientiam esse docet illam scientiam, cui sequentes condiciones conueniunt; quas proinde sapientia ex propria & formali sua ratione scientiæ vniuersim, aut certè alijs pluribus scientijs superaddit. Prima est, quod non solum ipsa conclusiones, sed etiam principia, nimirum prima & vniuersalissima nouit. Ita Aristoteles lib. 6. Ethic. cap. 7. vbi ait: *Sapientem igitur non solum ea, quæ ex principijs sunt cognoscere, sed etiam circa principia ipsa verum dicere oportet. Quare sapientia erit intellectus & scientia.* Et lib. 1. Metaph. cap. 1. ait: *Sapientiam circa primas causas, & principia, omnes arbitrantur versari.*

Secunda, quod sit scientia rerum præstantissimarum. Ibidem in Ethicis: *sapientia, inquit, est quasi habens caput scientiarum rerum præstantissimarum.* Et infra: *Constat igitur ex ijs, quæ dicta sunt, sapientiam esse rerum præstantissimarum naturâ scientiam & intellectum.*

Tertia, quod proinde sit scientia omnium nobilissima & præstantissima. Quod significat Aristoteles verbis citatis, & quando mox subiungit: *Absurdum enim est, si quis scientiam ciuilem, aut prudentiam, honestissimam esse existimat:* & superius dixerat, excellentissimam scientiarum esse sapientiam. Et lib. 1. Metaph. cap. 2. quinque istas sapientiæ conditiones ordine recenset, quas nos præcedentibus adnumerabimus.

Quarta igitur sapientiæ conditio est, quod maxime vniuersalia nouit. Primò, inquit Aristoteles, *opinamur sapientem maxime omnia, uti possibile est scire, non habentem singulariter eorum scientiam.* Et infra hoc ipsum declarans: *horum autem hoc quidem, omnia inquam scire, illi qui maxime vniuersalem scientiam habeat, necesse est inesse, hic enim quodammodo omnia subiecta (sue particularia) scit.*

Quinta, quod maxime difficilia nouit. Deinde *illum, inquit, qui difficiliora, neg, scitu facilia homini cognoscere possit, sapientem existimamus: sentire enim omnibus commune est, quamobrem facile; & neutquam sapiens est.*

Sexta quod sit scientia omnium certissima. Item

illum,

illum, inquit, qui certior, ac magis docere valens, causas reddat, sapientiam in omni scientia esse.

Septima, quod sit scientia speculativa, non practica; scientiarum quoque illam, inquit, quæ gratia sui ipsius, & propter ipsam scire, quam illam, quæ aliorum gratia eligenda sit, magis sapientiam esse.

Octava, quod sit scientia principalior siue superior, non subministrans. Et principalior, inquit, quam ei subministrans, potius sapientiam esse: non enim ut sapienti præcipiatur, sed ut illi præcipiat: nec vtile ab altero, sed ut ab eo minus sapienti suadeatur decet. Ita Aristoteles sapientiam describit; Vbi consulto nullum evidentiam mentionem fecit: quia Sapientia quoad hoc nihil peculiare addit scientiæ in genere; imo ex hac parte fieri potest, ut sapientia superetur ab alijs quibusdam scientijs: sicut reuera demonstrationes Mathematicæ evidentiores sunt, quam aliquæ demonstrationes Metaphysicæ, v. g. de Deo, &c.

Iam verò perspicuum est, omnes eas conditiones Theologiæ verè ac propriè conuenire, multoque verius, quam ipsi Metaphysicæ; quod sigillatim ita ostenditur. Primò enim Theologia & conclusio- num, & principiorum reuelatorum notitiam includit, non solum quia supponit, simulque necessariò coniunctam habet fidem, veluti habitum principiorum; sed etiam quia sua ipsius principia contra negantes probat, ac defendit, non solum deductione ad impossibile, vti Metaphysica, sed sæpe etiam directè, ex vno principio reuelato probans aliud, ut dictum supra q. 2. dub. 1.

Secundò est scientia rerum præstantissimarum, puta ipsius Dei, non solum ut principij & auctoris rerum naturalium, sed etiam supernaturalium; quocirca ea de Deo mysteria cognoscit, ad quæ Metaphysica penetrare minimè potest; vti est mysterium sanctissimæ Trinitatis, Incarnationis, Eucharistiæ, &c.

Tertiò hoc ipso etiam est præstantissima omnium scientiarum; quia est de subiecto præstantissimo, & ex obiecto formali seu medio præstantissimo, utpote supernaturali, diuinæ reuelationis, ut pluribus dicitur quæst. 3. dub. 2.

Quarto est de rebus vniuersalissimis, nimirum de omni Ente, non solum naturali, vti Metaphysica, sed etiam supernaturali, ut patebit quæst. seq.

Quinto est de rebus difficilissimis; quæ omnem planè captum humanæ rationis excedunt; ut sunt illa, quæ diximus, aliaque complura Christianæ fidei mysteria; adeo quidem, ut sit supra omnem ratio-

nem naturalem, non tamen contra: cum tamen obiecta seu conclusiones Metaphysicæ naturale lumen rationis non excedant.

Sexto certitudine omnes planè scientias naturales, adeoque Metaphysicam etiam ipsam, longè superat, ut ex instituto cum S. Thomæ hic q. 1. a. 5. dicitur infra q. 4. dub. 3.

Septimo simpliciter est scientia speculativa, non practica, ut docet S. Thomæ hic q. 1. art. 4 & inferius cit. q. 4. declarabitur.

Octauo est scientiarum suprema, quæ nulli ministrat, omnibus imperat, omnes diiudicat; omnibusque naturalibus scientijs, etiam ipsa Metaphysica vtitur veluti ancillis: iuxta illud Apostoli 1. Cor. 2. v. 15. *Spiritalis iudicat omnia; & ipse à nemine iudicatur.* Et ratio est: quia ex altiori lumine, diuinæ scilicet reuelationis, procedit; cui subijci & seruire necesse est omne lumen & rationem naturalem; iuxta Apostolum 2. Cor. 10. v. 4. *Arma militiæ nostræ non carnalia sunt, sed potentia Deo, ad destructionem munitiorum, consilia destruentes, & omnem altitudinem extollientem se aduersus scientiam Dei, & in captiuitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi, &c.* Ex quibus abundè patet quod in assertionem diximus, si formalis ratio sapientiæ spectetur, ex qua scientia quæpiam iuxta Aristotelem sapientiæ nomen meretur, Theologiam nostram, etiam ex mente & doctrina Aristotelis, verè ac propriè sapientiam esse.

Atque ex his omnibus, quæ hactenus de Theologiæ genere disseruimus, colligitur, Theologiam ex suo genere esse habitum ac virtutem intellectualem argumentatiuam; Aristoteli tamen planè incognitam, nec vllam ex commemoratis ab eo 6. Ethic cap. 4. nisi quod ratio formalis & abstracta sapientiæ, ab eo in varijs locis descripta, quam ille soli Metaphysicæ conuenire existimabat, propriè, imò verius etiam Theologiæ competit, ut dictum. Quia tamen sapientia hac ratione vel non est propriè genus, sed species quædam præstantissima habituum intellectualium; vel si in tota sua latitudine sumatur, etiam habitibus genere diuersis conuenit, ut dictum, idcirco fatendum est, genus proximum Theologiæ innominatum esse, quod tamen ex dictis facile circumscribi potest, dicendo, esse habitum discursiuum ex principijs reuelatis, quæ talibus: hæc enim ratio generica communis est nostræ Theologiæ, cum eam quam euidentem habent Christus & beati, Atque hæc de Theologiæ genere relatis.

QVÆSTIO III.

De subiecto siue obiecto Theologiæ.

S. Thom. 1. p. q. 1. a. 3. 7. & 8.

Resolvitur hæc quæstio tribus dubijs. I. Quodnam sit obiectum Theologiæ totale & formale Quod, siue attributionis? II. Quodnam sit eius obiectum Quo; seu ratio formalis obiectiua Qua, seu propter quam? III. Verum præter rationem formalem obiectiuam Quam, siue propter quam, assignanda sit alia Theologiæ ratio formalis sub qua, & quanam illa sit?